

complementary and *vzaimokorrektiruemoe* knowledge about a man and his vital activity.

Key words: anatomy, physiology of acoustician of vocal vehicle, psychology and pedagogics is physiology of singing, psychology of singing, consciousness, intellect, will.

Стаття надійшла до редакції 16.02.2013 р.

Прийнято до друку 31.05.2013 р.

Рецензент: к. п. н., доцент Федоріщева С. П.

УДК 784.4

Г. М. Мурзай

**ЕТНОКУЛЬТУРНА ОСВІТА ЯК ФАКТОР ЗБЕРЕЖЕННЯ
ТА РОЗВИТКУ ТРАДИЦІЙНОЇ НАРОДНОЇ
КУЛЬТУРИ ЛУГАНЩИНИ**

Сьогодні інтерес до традиційної народної культури обумовлений новими оцінками її значення в суспільному житті. Народна творчість як джерело ініціативи та самодіяльності є одним з основних факторів реалізації програми духовного відродження.

Сумний досвід минулих десятиріч показав, що забуття кращих народних традицій, відрив від духовно-моральних цінностей та ідеалів, що напрацьовані народом протягом багатьох століть, веде до системної кризи усіх сфер суспільного життя: політики, економіки, освіти, культури тощо. Головною причиною зростання злочинності, наркоманії, злиденності, дитячої безпритульності, розпаду сімей, міжнаціональних конфліктів є духовно-моральна деградація суспільства, а також знецінювання таких важливих чинників як милосердя, співчуття, працелюбство, безкорисливість. Сьогодні, як ніколи раніше, важливо зміцнювати національне достоїнство та авторитет України у сучасному світі, що неможливо без усвідомлення нами суспільної культурної самобутності. Необхідно перебороти ідеалізацію західних стереотипів життя, пов'язаних з культом споживання та індивідуалізму, та згадати про багатішу духовно-моральну спадщину, що заповідали нам далекі пращури. Їх мудрість та духовна краса до наших днів збереглися у пам'ятниках давньої архітектури, у казках, думах та піснях, у старовинних предметах побуту, костюмах та багато іншому, що сьогодні ми називаємо народною художньою культурою.

В останні роки поступово вертаються з минулого свята народного календаря, старовинні весільні обряди, народні ігри. З їх допомогою до сучасного суспільства може передаватись важлива інформація про те, як наші далекі предки уявляли собі світ, як вміли жити у гармонії з

природою, як цінили домашнє вогнище, родину, мати та материнство, як заохочували чесну працю на рідній землі.

Неможна забувати, що протягом багатьох століть у народній художній творчості відображалися найбільш корисливі для виживання, перевірені досвідом багатьох поколінь стереотипи поведінки у природному середовищі та соціумі. Вони забезпечували виживання народу, допомагали йому зберегти духовне та фізичне здоров'я. Відродження традицій народної художньої творчості та культури сьогодні – це шлях духовно-морального зцілення та оновлення нашого суспільства [2, с. 3-4].

В умовах зростаючої національної самосвідомості українців осмислювання цінності культури неможливе без урахування її національних аспектів, етнокультурних процесів, які значною мірою детерміновані регіональними особливостями соціокультурних контактів, їх впливом на українську національну культуру. Соціальна значущість регіонального підходу до вивчення культури обумовлена низкою факторів, важливішими з яких є: особливості й характер побутування, необхідність врахування природно-кліматичних, соціально-демографічних, національно-культурних, етнічних традицій, звичаїв, обрядів, що характерні для того чи іншого регіону.

Зараз виникає інтерес вчених-дослідників до традиційної народної культури Луганщини. Він обумовлений тим, що протягом десятиліть та мабуть століть цілі її періоди не знайшли своїх дослідників, а багато творів видатних представників типової української художньої майстерності залишаються ще майже невідомими.

Традиційна народна культура Луганщини є дуже своєрідною. Це пов'язано з тим, що луганський регіон у своєму географічному та історичному відношенні є дуже незвичайним. Він представляє собою крайню східну прикордонну частину України зі своєю системою заселення, що історично склалася, з чітко вираженими регіональними інтересами та адміністративними межами. Специфіка проявлення регіональної культури Луганщини у тій чи іншій мірі залежить від територіальних, кліматичних, історичних, економічних, етнічних та національних факторів.

Близькість Луганської області та її пограничність з Росією свідчить про спадкоємність луганських традицій з художніми традиціями як України, так і Росії, а географічні, історичні та етнічні особливості Луганщини призвели до існування на її території декількох локальних варіантів загальнослов'янської культурної спільноти, яка у певній мірі виявляється у мові, фольклорі, костюмі, обрядовості та народному будівництві. Луганщина є багатою своїми художніми традиціями, пам'ятками давнини (майже чотирьох століть), героїчним минулим.

Ще у давніх літописах Нестора йде мова про те, що головною наукою для людини є знання себе, а для громадянина – пізнання його Батьківщини. Краще у вихованні підростаючого покоління – виховання в

ньому з малих років любові до Вітчизни. Але, щоб любити, треба перед усім знати. Знати витoki, історію своєї малої Батьківщини. Без такого знання стає неможливим в усій повноті з позицій сьогодення осмислити багатотомову мудрість, що закладена в традиційній народній культурі.

Особлива роль у збереженні та розповсюдженні регіональних традицій українського народу відводиться сфері спеціальної освіти, одним з напрямків якої є етнокультурна освіта – освіта, що спрямована на збереження етнокультурної ідентичності особистості шляхом прилучення до рідної культури, що є засобом збереження та розвитку індивідуумом людської та національної самобутності.

Етнокультурна освіта – важлива частина сучасної освіти, яка сприяє засвоєнню студентами навчальних закладів знань про різноманітні культури, з'ясуванню загального та особливого в традиціях та звичаях, залученню до культурних цінностей народів та образу життя, вихованню студентської молоді в дусі поваги до інших культурних систем [3, с. 481]. В основу змісту етнокультурної освіти закладено виховання полікультурної особистості, створення умов для ідентифікації особистості зі своєю рідною культурою та засвоєння інших культур, орієнтацію на діалог культур, їх взаємозбагачення.

На жаль, навчальними планами для музичних спеціальностей не передбачено вивчення дисциплін, що стосуються етнічної культури (наприклад, „Народна художня культура”, „Етнографія”, „Етнічна культура Луганщини” або „Музичний фольклор Луганщини” тощо). Саме такі дисципліни можуть бути спрямовані на рішення проблеми етнічної ідентифікації в процесі знайомства з історією свого краю, свого народу, його культурою, національними обрядами, звичаями. Сприйняття національного відбувається через усну народну творчість: пісні, казки, міфи та інші жанри. Вивчення таких дисциплін (можливо й факультативне, за вибором студента) є каналом формування у молодого покоління потреби в своїй національній культурі, у мові, прагнення ідентифікувати себе зі своїм народом, окрім того, виховує громадянське відношення до історії рідного краю, духовно-моральних цінностей свого народу, національних традицій як частки світової культури.

Центральна задача етнокультурної освіти полягає в тому, щоб студенти при знайомстві з історією та культурою свого народу відчували законну гордість називаючи себе уродженцями рідного краю. Виховання любові до свого народу гармонічно сполучається з вихованням любові до землі, на якій мешкає цей народ. Завдання виховання молодого покоління на основі вищих духовно-моральних цінностей та ідеалів, втілених у творах народної творчості, у різноманітних традиційних формах святково-обрядової та родинно-побутової культури, що характерні для луганського регіону, набувають у сучасних умовах особливої соціально-культурної значущості.

Духовне середовище вищого навчального закладу – могутній фактор, що впливає на розвиток особистості студентів та на їх подальшу

долю. Ціль парадигми діяльності викладача етнокультурних дисциплін (у тому числі й народного співу) – виховати у студенті такі риси: інтелігентність у високому значенні цього слова, що характеризується культурно-особистісними цінностями; діалектичність мислення як постійно діючий метод та інструмент пізнання й перетворення дійсності; самооцінку інтелектуальної творчості й свідомого служіння загальнолюдським цінностям; почуття гідності вільної особистості.

Однією з інноваційних технологій, яка забезпечує збагачення фахово-професійного тезаурусу сучасного студента, є інтеграція у викладанні українського народного співу народнописенної регіоналістики Луганщини.

Процес інтегрування реалізується у використанні конкретних методів та прийомів. Наприклад, на основі краєзнавчої літератури підбираються невеликі блоки компактної інформації монографічного й оглядового змісту обсягом 1-2 сторінки друкованого тексту й тривалістю до 3 хвилин аудіювання за принципами збереження та збагачення змісту вокальної роботи, історичного паралелізму, відповідної достатності та напрямками:

1. Творчість композиторів Луганщини у її зв'язку з місцевим фольклором.
2. Виконавська творчість співаків, які народились або працювали на Луганщині.
3. Виконавці на народних інструментах та народні співці.
4. Особисті контакти з вокалістами, відомими виконавцями, викладачами народної творчості.

Спосіб інкорпорування інформації – принагідний, ситуативний.

Наведемо декілька прикладів.

1. *Файнтух Соломон Овсійович* (4 [16].10.1899, м. Бердичів, тепер Житомирської обл. – 18.07.1985, м. Харків) – український композитор і диригент. 1927 – закінчив Харківський музично-драматичний інститут (у С. Богатирьова). 1932-1950 (з перервами) – викладач Харківської консерваторії. Керівник капели Наркомпросу (1920-1923), Експериментальної оперної студії (1934-1937), Єврейського симфонічного ансамблю (1937-1940; усі – у Харкові). 1941-1944 рр. – художній керівник і диригент симфонічного оркестру Луганської філармонії. Твори: оперети („Дош”, „Чаклунка”, „Сільське одруження”), сюїта на гуцульські народні теми для оркестру народних інструментів, струнні квартети, хори, романси, музика до драматичних вистав, обробки народних пісень.

2. *Руденко Бела Андріївна* (18.03.1933р., м. Антрацит Луганської області) – українська співачка (лірико-колоратурне сопрано), народна артистка СРСР з 1960 р. Закінчила Одеську консерваторію. 1956-1973 рр. – Київський театр опери та балету, 1973-1988 рр. – Московський Великий театр. З 1977р. – викладач Московської консерваторії. Оперні партії: Венера („Енеїда” М. Лисенка), Марфа („Царева наречена” М.

Римського-Корсакова), Джільда („Риголетто” Дж. Верді), Віолетта („Травіата” Дж. Верді) та ін.. 1971р. – Державна премія СРСР. *Література*: Тимофєєв В. „Бела Руденко. Народна артистка СРСР” (1973); Швачко Т. „Бела Руденко” (1982).

3. *Богатіков Юрій Йосипович* (29.02.1932р., м. Єнакієве Донецької обл. – 08.12.2002) – український естрадний співак (баритон), народний артист СРСР (1985). 1958р. – закінчив Харківське музичне училище, 1984р. – Сімферопольський університет. Соліст Харківської (1960-1964), Луганської (1964-1974), Кримської (з 1974) філармоній. Виконавець радянських („Давно не бувал я в Донбасе” М. Богословського, „Давай поговорим” Е. Ханка, „Не остуди своє серце, сынок” В. Мигулі, „День Победы” Д. Тухманова та ін.) та українських народних пісень.

4. *Мурзай Галина Миколаївна* (04.08.1943р. – с. Лантратівка Луганської обл.) – українська співачка (сопрано), народна артистка України (1978). З 1968 – солістка Луганської філармонії. У репертуарі – українські та російські народні пісні, твори сучасних композиторів.

5. *Теремова Тетяна Іванівна* (25.01.1949р. – м. Чортків Тернопільської обл.) – український музикознавець, теоретик, фольклорист, викладач Луганського музичного училища (1972-1985), Луганського коледжу культури і мистецтв (1994-2002), Луганського державного інституту культури і мистецтв (з 2002). 1976р. – закінчила Донецьку консерваторію ім. С. Прокоф'єва. З 1975р. – займається збиранням та дослідженням музичного фольклору Луганщини. Член Національної спілки композиторів України (2009). Автор збірників „Народні пісні Луганщини”, „Рідни джерела”, „Благослови, душе моя, Господа”, багатьох статей у наукових та популярних виданнях України.

6. *Новохатська Мотрона Власівна* – народна співачка, колгоспниця села Великоцьке Міловського району Луганської області. 1935р. – створила хор дівчат-односельчан, виступала з ним у колгоспах району. 1937р. – Мотю Новохатську відрядили до Києва на курси заспівувачів. Після закінчення цих курсів талановита колгоспниця виступала зі своїм хоровим колективом у багатьох селах Луганщини. Через деякий час самодіяльний колектив професіоналізувався й був уведений до складу Луганської філармонії.

Отже, використання художньо-красознавчого матеріалу створює оптимальні умови для реалізації у виховному процесі принципів наочності, доступності, зв'язку з життям. У результаті в пам'яті студента зберігаються найбільш значні та цінні відомості про культурні традиції рідного краю, що врешті-решт сприяє вихованню „духовної осілості” (Д. С. Ліхачов) молодій людині.

Список використаної літератури

1. **Каган М. С.** Введение в историю мировой культуры : в 2 кн. / М. С. Каган. – СПб. : ООО Издательство „Петрополис”, 2003. – Т. 2 :

Становление, развитие и современное состояние персоналистического типа культуры, закономерности переходного этапа в Европе (XV – XVIII вв.); самоопределение нового типа культуры (XIX – XX вв.); проблема развития мировой культуры в XXI веке. – 2003. – 320 с.

2. Народная художественная культура : учебник / [под ред. Т. И. Баклановой, Е. Ю. Стрельцовой]. – М. : МГУКИ, 2000. – 344 с.

3. Современные технологи социально-культурной деятельности : учебное пособие для вузов / [под ред. Е. И. Григорьевой]. – 2-е изд., перераб. и доп. – Тамбов : Першина, 2004. – 510 с.

Мурзай Г. М. Етнокультурна освіта як фактор збереження та розвитку традиційної народної культури Луганщини

У статті автор торкається проблеми етнокультурної освіти у вищому навчальному закладі мистецького напрямку, підкреслює важливість збереження та розповсюдження регіональних традицій для виховання молодого громадянина. Автор наголошує на необхідності та значущості етнокультурної освіти та окреслює шляхи реалізації полікультурного виховання на прикладі співіснування різноманітних національних культур Луганщини. У дослідженні визначається роль етнокультурної освіти як фактор відродження національної культури регіону.

Ключові слова: етнокультурна освіта, національна культура, мистецтво, виховання.

Мурзай Г. М. Этнокультурное образование как фактор сохранения и развития традиционной народной культуры Луганщины

В статье автор затрагивает проблемы этнокультурного образования в высшем учебном заведении художественного направления, подчеркивает важность сохранения и распространения региональных традиций в системе воспитания молодого гражданина. Автор отмечает необходимость и значимость этнокультурного образования и определяет пути реализации поликультурного воспитания на примере сосуществования различных национальных культур Луганщины. В исследовании определяется роль этнокультурного образования как фактор возрождения национальной культуры региона.

Ключевые слова: этнокультурное образование, национальная культура, искусство, воспитание.

Murzay G. M. Ethno-cultural Education as a Factor in the Preservation and Development of Traditional Folk Culture of Lugansk

The author touches upon issues of ethnic and cultural education at a university art direction, stresses the importance of the preservation and dissemination of regional traditions in the education of the young citizen. The author points out the necessity and importance of ethnic and cultural education

and defines the implementation of multicultural education as an example of coexistence of different national cultures of Lugansk. The study determined the role of ethnic and cultural education as a factor in the revival of the national culture of the region.

Key words: ethno-cultural education, national culture, art, education.

Стаття надійшла до редакції 16.02.2013 р.

Прийнято до друку 31.05.2013 р.

Рецензент: к. п. н. Кулдиркаєва О. В.

УДК [37.015.31:7]:78

Л. М. Сбітнєва, К. В. Полянська

**ЗМІСТ І ОСОБЛИВОСТІ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОГО
ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ І МОЛОДІ
В УКРАЇНІ В ПІСЛЯВОЄННІ РОКИ**

На початку ХХІ століття, коли формування духовно-багатої особистості в нашій країні набуває особливої актуальності, важливими є питання аналізу процесів музично-естетичного виховання, які відбувалися в різні періоди історії розвитку української культури. Увагу науковців привертають післявоєнні роки, важкий час для української культури, з одного боку, а з іншого – період багатьох починань, які позитивно впливали на процес розвитку системи музично-естетичного виховання підростаючого покоління. Адже, як зазначається в багатьох роботах, саме в другій половині ХХ-го століття в нашій країні була сформована унікальна система музично-естетичного виховання дітей і молоді.

У педагогічній і музикознавчій науці загальні питання історичного розвитку музично-естетичного виховання, еволюція форм і методів навчання музики розглядалися в дослідженнях І. Анісімової, О. Апраксіної, Н. Добровольської, А. Калиніченко, Л. Кияновської, Л. Коваль, Д. Локшина, С. Марченко, Л. Масол, О. В. Михайліченко, В. Орлова, О. Ростовського, Г. Падалки, О. Рудницької, Т. Танько, Л. Хлебнікової, Т. Цвелих, Г. Шевченко та ін. Ці роботи містять багатий фактичний матеріал, дають певні уявлення про тенденції та особливості музично-естетичного виховання в різних регіонах, на окремих історичних етапах, можуть використовуватися для подальших досліджень. На наш погляд, потребує глибокого аналізу процес музично-естетичного виховання в післявоєнні роки, який є важливим етапом розвитку вітчизняної системи музично-естетичного виховання.

Метою цієї статті є аналіз змісту і форм музично-естетичного виховання дітей і молоді в Україні у післявоєнні роки.